

**TOIVAKAN
RANTAOSAYLEIKAAVAN
RAKENNUSSELVITYS**

**LOPPURAPORTTI
10.5.2017**

Arkkitehtuuripalvelu Nina Könönen

ESIPUHE

Arvokkaat maisemat ja rakennettu ympäristö ovat osa koko kulttuuriperintöämme. Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää kulttuuriympäristön huomioimista maankäytön suunnittelussa sekä muissa ympäristöä muuttavissa suunnitteluprosesseissa. Kulttuuriympäristö maisemineen, kulttuurihistoriallisesti merkittävine alueineen sekä muinaisjäänneksineen on merkittävä taloudellinen voimavara, jota käytetään hyväksi elinkeinotoiminnassa. Rakennettua kulttuuriympäristöä kehitetään sen omista lähtökohdista ja omilla ehdoilla esimerkiksi osana vetovoimaista matkailua sekä erilaisina toimintaympäristöinä. Kulttuuriympäristön suunnittelu ja hoito lisää myös työpaikkoja alueella.

Tietoa rakennetusta kulttuuriympäristöstä on lisättävä. Tieto kulttuuriympäristöistä ja niiden arvoista lisää sekä niiden yleistä arvostusta että lisää tietoa niiden historiallisista kerrostumista. Alueen rakennushistorian piirteiden tuntemus edistää olennaisesti niiden kulttuurihistoriallisten arvojen säilymistä ja niille sopivien käyttötapojen valintaa ja kehittämistä. Hyvin hoidettu kulttuuriperintö lisää alueiden viihtyisyyttä ja kiinnostavuutta niin asuin- ja työympäristöinä kuin matkailukohteinakin.

TYÖN TAUSTAA JA AIKAISEMPIA INVENTOINTEJA

Toivakassa on vireillä rantaosayleiskaavan muutos. Edellinen koko kunnan alueen kattava rakennusinventointi on tehty 1990. Toivakan kirkonkylällä ja Huikontien varsi on ollut mukana Keski-Suomen modernin rakennusperinnön inventointihankkeessa, joka on toteutettu vuosina 2012-2014. Virpi Myllykosken tekemä Toivakan osuus siitä on valmistunut 2013. Näillä inventoinneilla on kartoitettu paikallisesti arvokasta rakennuskantaa. Työn tarkoituksena oli viimeisintä inventointia lukuun ottamatta tarkistaa jo aikaisemmin inventoitujen kohteiden tila ja mahdollisesti täydentää sitä uusilla kohteilla.

Maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden kartoitus Keski-Suomessa on tehty vuonna 2003 ja kohteet on vahvistettu myöhemmin. Maakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä Toivakassa ovat:

- Silanderin torppa (ei kaava-alueella)
- Hautajärven entinen vanhainkoti (kaava-alueella, inventoitu 2013)
- Hirsiaho (kaava-alueella, inventoitu 2013)
- Toivakan keskustan vanha osa (ei kaava-alueella)
- Uusikartano (kaava-alueella, tarkistettu)

Valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä Toivakassa ei ole.

Maisema on kulttuuriympäristön toinen osa. Se on ihmisen vuosisatojen aikana muokkaamaa ympäristöä; viljelymaisemaa, niittyjä, hakamaita, metsälaitumia ja myös metsää. Raja maisemallisen osan ja rakennetun ympäristön välillä on häilyvä. Niitä on muokattu käsi kädessä ja rakennetun ympäristön osat ovat osa maisemaa. Maakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta Toivakasta löytyy Huikosta ja valtakunnallisesti arvokasta akselilla Viisarinmäki-Rutalahti.

TYÖN TOTEUTUS

Toivakan rantaosayleiskaavan rakennusselvitystyö on toteutettu vuorovaikutuksessa kohteiden omistajien ja kunnan kanssa. Rakennusinventointi käsitti yksittäisten kohteiden lisäksi joitakin laajempia alueita, jotka sisältävät yksittäisiä kohteita. Kohteella tarkoitetaan inventoinnissa yksittäistä rakennusta tai esimerkiksi tilakeskusta tai pihapiiriä, johon kuuluu useita rakennuksia. Alue taas tarkoittaa laajempaa kokonaisuutta, esimerkiksi kylänraittia. Aluerajaukseen voi sisältyä myös rakennettua aluetta ympäröivää kulttuurimaisemaa, kuten peltoaluetta.

Rakennusselvitystyö alkoi toukokuussa 2014 aloituspalavereilla Toivakassa ja Keski-Suomen museolla. Niiden jälkeen alkoi tutustuminen Toivakan historiaan, aikaisempiin inventointeihin ja karttamateriaaleihin.

Kenttätöön oli tarkoitus alkaa kesäkuun 2014 alussa, mutta teknisten ongelmien ja poikkeuksellisen sateisen alkukesän vuoksi maastotyöt käynnistyivät kunnolla vasta heinäkuun 2014 jälkipuoliskolla. Pohjana maastotöille oli karttaan merkityt aiemmat inventoinnit, ja oletettava vanhempi asutus kaava-alueella sekä paikallisilta tulleet vinkit mahdollisista kohteista.

Kohteissa kulkiessa inventoija kirjasi rakennuksia koskevat perustiedot ja haastatteli asukkaita, sekä valokuvasi kohteen. Kohteiden omistajille jätettiin työstä kertova esite, josta ilmenivät inventoijan yhteystiedot ja hankkeen tausta. Esite jätettiin myös mikäli asukkaat/omistajat eivät olleet paikalla. Kuvat otettiin digitaalisina värikuvina. Viimeinen nyt tiedossa oleva kohde on käyty kuvaamassa 24.10.2014.

Kenttätöön ohessa aineistoa on järjestelty, mutta varsinainen kirjaaminen on tehty vasta viimeisen kohdekäynnin jälkeen. Työstä ja kohteista on koottu tämä raportti ja yksityiskohtaisemmat tiedot tullaan kirjaamaan Keski-Suomen museon tietokantaan, josta ne ovat myös paikallisten viranhaltijoiden käytettävissä.

KOhteiden VALINTAPERUSTEET JA ARVON MÄÄRITTELY

Maaseutualueiden arvokas rakennuskanta painottuu iältään 1800-luvun loppupuolelta 1900-luvun alkupuolelle. Alkuperäisen käyttötarkoituksensa perusteella mukaan on otettu nuorempaakin rakennuskantaa esimerkiksi 1960-luvulta. Tällaisia käyttötarkoituksen perusteella luetteloituja rakennuksia voivat olla esimerkiksi koulut, huvilat tai liikerakennukset.

Aikaisemmin inventoitujen kohteiden lista täydentyi mm. vanhoilla kantataloilla, osataloilla, entisillä torpilla ja huvilarakennuksilla.

Kohteiden erityispiirteet luetteloidaan. Alkuperäisyyttä arvioidaan sen mukaan, onko kohde säilyttänyt tietyille ajanjaksolle tunnusomaiset piirteet, kuten muodon, materiaalin, ikkunatyypin tai koristeaiheet. Rakennus on saattanut ajan myötä muuttua, mutta se on voitu ottaa mukaan inventointiin esimerkkinä jonkun asian tyyppillisenä edustajana.

Kohde voi olla yksittäinen rakennus, pihapiiri tai usean maisemallisesti tai historiallisesti toisiinsa liittyvän kohteen kokonaisuus.

Yhteensä kohteita Toivakan rantaosayleiskaavan alueella inventoitiin 40 kpl.

KOhteet JA NIIDEN JÄRJESTYS

Toivakan alueet olivat 1550-luvulle saakka pääosin Hämäläisten eränkäyntialueina, jonka jälkeen kruunu hiljalleen alkoi asuttaa erämaita. Toivakan kunta on syntynyt Toivakan kylän ympärille osista Laukaata, Korpilahtea ja Jyväskylää. Näistä osista syntyivät Haukanmaan, Kankaan, Oravasaaren, Rutalahden, Toivakan ja Vihijärven maarekisterikylät. Kylien asukkaat alkoivat toimia oman kunnan eteen 1870-luvulta alkaen ja Toivakan kunta itsenäistyi 1910. Nykyiset kuntarajat vakiintuvat ensimmäisen vuosikymmenen aikana.

Toivakan rantaosayleiskaavan kohteet on järjestelty tässä raportissa vanhojen maarekisterikylien mukaan historiallisella perusteella. Ainoastaan pienestä Vihijärven kylästä ei kohteita ole mukana.

Haukanmaa

1. Uusikartano
2. Haukanmaan koulu (kaavarajauksen ulkopuolella)
3. Aittoniemi
4. Haksila
5. Piililä
6. Rappula mahdollinen

Kankainen

7. Ranta-Kankainen
8. Kankaala (kaavarajauksen ulkopuolella)
9. Hietala
10. Taulu
11. Ruuhimäki Camping/entisen tervatehtaan alue, mahdollinen

Oravasaari

12. Pitkä-Aho
13. Heiska
14. Niemelä
15. Tuominen
16. Heiskan koulu ja entinen lossiranta
(Syvälahti, Uusisyvälahti ja entinen lossirannan alue siirtyvät VT4:n
kaava-alueelle)

Rutalahti

17. Isoaho
18. Nisulan kylänraitti
19. Nisulan koulu ja opettajan asuinrakennus
20. Korhokanta
21. Siloam/Hyssä
22. Simola (kaava-alueen ulkopuolella)
23. Siikataipale

- 24. Niemistö
- 25. Rantala
- 26. Paloskylän raitti
- 27. Paloskylän koulu
- 28. Hauklahti
- 29. Kivistö
- 30. Lepola

Toivakka

2013 tarkistusinventoidut kohteet:
Hautajärven vanhainkoti
Hirsiahon pihapiiri
Huikon kauppa
Huikon koulu

- 31. Salmenniemi
- 32. Huikon lava
- 33. Hautakosken mylly
- 34. Valkeisenpää
- 35. Taipale
- 36. Humalajärvi
- 37. Humalamäen koulu
- 38. Väärälä
- 39. Kallioniemi
- 40. Järvenpää

HAUKANMAA

Haukanmaa kuului vanhaan Suur-Jämsään, jonka Muuramen kylän takamaille perustettiin vuonna 1746 Ilmojärven torppa. Vääräjärven torppa on perustettu vuonna 1783, Ruppä 1784, Suomäki 1787, Ylä-Vääräjärvi (Yläjärvi) 1798, Vähä-Ilmojärvi ja Rajala 1800-luvun alussa ja 1820-luvulla Majalahti. Vuonna 1833 torpat erotettiin Muuramen kylästä ja perustettiin Haukanmaan kylä. Uuteen kylää perustettiin vielä 1840-luvulla Järvenpää ja 1850-luvulla Isoranta, Ahola ja Pöytäoja.

1842 Ilmojärven(Rajala), Vääräjärven(Piililä) ja Majalahden (Uusikartano) torpista muodostettiin uudistalot. Näiden lisäksi kylällä oli 1860-luvulla seuraavat torpat: Majalahti, Ruppä, Suomäki, Ylä-Vääräjärvi, Järvenpää, Isoranta, Ahola ja Pöytäoja.

Piililästä on vuonna 1924 erotettu torpat Suomäki, Pökölä, Vehmas, Niinimäki ja Isoranta. Rajasta erotettiin vuonna 1928 Hankala, Ahola ja Vuorela. Rajalan kantatalo liitettiin 1936 Uuteenkartanoon. Uusikartanosta erotettiin vuonna 1928 Majalahti, Pöytäoja, Ruppä ja Leppäno. Haukanmaan koulun tontti on erotettu Uusikartanosta.

Vaikka torppia on ilmeisesti perustettu jo 1700-luvun puolimaissa, niin Kuninkaan kartaston mukaan 1700-luvun lopulla alue oli asumaton.

1. Uusikartano

Majalahden torppa on perustettu ilmeisesti 1820-luvulla, jonka jälkeen torpasta muodostettiin isojaossa Majalahden uudistalo. Osasta Majalahden taloa muodostettiin Uusikartanon tila ja siihen liitettiin vuonna 1936 osa Rajalan uudistaloa.

Pihapiirin rakennuskanta edusta nykyasussaan pääosin juhlavaa uusklassistista tyyliä nikkarityyppisin yksityiskohdin. Puistomaisen pihapiirin hyvin säilynyt rakennuskanta muodostaa komean ja avoimessa viljelymaisemassa näkyvän kokonaisuuden. Niin historiallisesti, rakennushistoriallisesti kuin maisemallisestikin arvokas kokonaisuus. Teija Aholan inventointi 1990

2. Haukanmaan koulu (kaava-alueen rajan ulkopuolella)

Haukanmaan koulu on rakennettu vuonna 1924 Uusikartanon tilasta lohkotulle tontille rakentamisajalleen harvinaisempien tyyppipiirustusten mukaan. Juhlavan uusklassistisessa koulussa on luokkahuoneet päällekkäin. Koulutoiminta on loppunut vuonna 1965 ja rakennuksessa on toiminut puusepän verstaas vuodesta 1980 aina 1990-luvulle. Toiminta on aiheuttanut rakenteellisia ja ulkonäöllisiä muutoksia rakennuksessa, mm toiseen pätyyn on puhkaistu suuret pariovet. Piharakennuksista osa on poistunut ja osa muutettu. Koulurakennus vaikuttaa käyttämättömältä ja sitä ei ole viime vuosikymmeninä remontoitu. Koulurakennus on maisemallisesti, rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas.

Teija Aholan inventointi 1990

3. Aittoniemi

Lääkintäneuvos Artturi Nyyssönen rakennutti Piililästä halotulle tontille yhden Haukanmaan ensimmäisistä huviloista. Huvila sijaitsee Päijänteen Hauhonselän äärellä ja on männikköinen loiva rinne. Huvilan järvenpuoli tontista on huvilakulttuurille tyypillistä puutarhaa. Tontilla on niukkoja klassistisia piirteitä omaavan päärakennuksen lisäksi pieni yksinäisäitä, 1950-luvun arkkitehtuuria edustavat hirsinen saunarakennus ja matala huvilarakennus sekä korjaustyön alla oleva venetalas. Rinteessä päärakennuksen yläpuolella on pitkänurkkainen yksinäisäitä.

Rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Teija Aholan inventointi 1990

4. Haksila / Suomäki

Haksila, viralliselta nimeltään Suomäki on ennen vuotta 1860 perustettu Piililän (osa Vääräjärven perintötalosta) entinen torppa. Se on lohkottu omaksi tilakseen vuonna 1924. Haksilassa on uudempi, 1960-luvun pihapiiri, ja sen takana vanha kotimuseona toimiva vanha pihapiiri. Pihassa on jäljellä 1800-luvulla rakennettu läpikuljettava asuinrakennus, siihen lautaväliköllä yhdistyvä aitta, sekä yksinäisaittoja yksinään ja riveissä. Aittoja on siirrelty pihassa ja pihaan viimeisen vuosikymmenen aikana. Alkuperäisessä asussaan läpikuljettavana säilynyt päärakennus ja aitat edustavat 1800-luvun talonpoikaista rakennuskulttuuria. Rakennushistoriallinen, historiallinen, maisemallinen.

Teija Aholan inventointi 1990

5. Piililä/Vääräjäarvi

Vääräjärvän torppa on perustettu vuonna 1783 ja muodostettu uudistaloksi vuonna 1842. Lääkintäneuvos Artturi Nyysönen osti Piililän Eklöf-yhtiöltä 1920-luvun puolivälin tienoilla ja rakennutti sinne uuden asuinrakennuksen 1930-luvulla ja uuden savitiilisen navetan vuonna 1932. Vanhasta pihapiiristä jäljellä ovat tien varressa oleva riihi, yksinäisaitta. Pihapiirissä on lisäksi Nisulan Isoahosta siirretty riviaitta ja lautarakenteinen puimala. Talonpoikaista rakennuskulttuuria ja uusklassistisia tyylipiirteitä sisältävä pihapiiri on rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Teija Ahola 1990

6. Rappula

Rappula on omistajan mukaan entinen Piililän eli Vääräjärvän tilan 1800-luvulla perustettu torppa Päijänteen rannassa. Pääosa pihapiirin alkuperäisistä rakennuksista on tuhoutunut, kuten entinen päärakennus, joka on palanut 1940-luvulla. Jäljellä ovat entinen pitkänurkkainen syytinkimökki ja lautaosalla jatkettu yksinäisaitta. Paikalla on saatettu veistää veneitä vielä 1940-luvulla. Paikallisesti rakennushistoriallisesti arvokas.

KANKAINEN

Kankaisten ja Leppäsen välisellä kannaksella sijaitsi ilmeisesti vuonna 1552 asutettu Kankaisten talo. Siitä tuli vuonna 1698 Sysmän komppanian varusmestarin virkatalo. Kankaisten eli Kankaan sotilasvirkatalon kantatila on edelleen valtion omistuksessa. Siitä lohkottiin vuonna 1928 Koivula ja 1937 Ranta-Kankaisten asutustilat. Koivulasta muodostettiin Kauppinen, Kankaistenmäki, Pienmäki ja Koivula. Talon torpat Kauppinen, Pienimäki ja Kankaistenmäki lohkottiin vuonna 1928.

Ruuhimäen uudistila halottiin vuonna 1798. Ruuhimäen tilasta halottiin vuonna 1818 Ristola ja Harju, joista jälkimmäisestä erotettiin vuonna 1844 Hokkasen tila. Ruuhimäen talo jaettiin isojaossa vuonna 1846 Reiviksi, Hokkaseksi ja Manniseksi. Vuonna 1925 Mannisesta lohkottiin Penjalan, Kiikkukankaan ja Rientolan torpat.

Pöllynkankaan sotilasuudistalosta erotettiin vuonna 1928 Matilaisen, Lapinniemen ja Pellonpään torpat. Niin ikään Taulun sotilasuudistalosta lohkottiin entiset torpat Lapinniemi, Ohrakytö, Rasinaho ja Aittokangas vuonna 1928. Taulu tunnettiin välillä nimellä Hautajärvi.

Kankaisten aluetta tarkastellessa 1700-1800-lukujen vaiheen kartastosta, ainoana asutus näkyy Kankaisten, eli nykyisen Ranta-Kankaisen vaiheilla.

7. Ranta-Kankainen

Kankainen on Toivakan vanhin tunnettu talo. Uudistalon perusti Suur-Savosta Juvalta tullut Pekka Manninen vuonna 1552. Talosta muodostettiin sotilasvirkatalo vuonna 1689. Kankaisten tilalle perustettiin Pöllynkankaan kruununtalo ja Taulun sotilasvirkatalo. Valtion omistamasta Kankaisesta lohkottiin Ranta-Kankaisten asutustila vuonna 1937. Kantatila jäi valtiolle mutta vanha pihapiiri kuului Ranta-Kankaiseen. Lyhytnurkkainen betonoiduilla luonnonkivisokkelilla oleva päärakennus lienee 1800-luvulta. Sen ulkoasua on muutettu jälleenrakennuskaudella. Pihapiirissä on kulmittain päärakennuksen kanssa etukatoksellinen riviaitta, jonka alla on luonnonkivikellari. Päärakennuksen vieressä on pitkä aitta/kalustovajaliiterirakennus. Riihi vuodelta 1888 sijaitsee tien varrella pihasta irrallaan, lähellä vajaa. Vaikka päärakennusta on muutettu ja karjasuoja purettu, on kauniisti järvien väliselle harjanteelle rakennettu pihapiiri silti paikallisesti historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas.

8. Kankaala (kaava-alueen rajan ulkopuolella)

Kankaala on ollut 1800-luvulla perustettu valtion torppa, joka itsenäistyi vuonna 1929. Pitkänurkkaisen asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on jäljellä etukatoksellinen sauna. Hevostallista on jäljellä perustusten jäänteet. Asuinrakennus on ollut käyttämättömänä 20 vuotta ja päässyt rakenteellisesti monin paikoin huonoon kuntoon. Kankaalan pihapiiri edustaa 1900-luvun vaihteen vaatimatonta torppa-asutusta. Maantien varteen sijoittuneena se toimii maamerkkinä ja kertoo alueen historiasta. Pihapiiri on paikallisesti rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Teija Ahola 1990

9. Hietala, Olkilammen kämpä

Olkilammen kämppä on rakennettu 1940-luvun lopupuolella metsätyömisesten tilapäisasunnoksi. 1970-luvun alusta se oli poliisien virkistyspaikkana. Vuodesta 2003 kämppä on ollut yksityisomistuksessa vapaa-ajan asuntona ja sitä on kunnostettu hiljalleen. Kämpä sijaitsee Olkilammelta nousevan harjanteen päällä. Pihapiirissä on lisäksi vaja, rinteessä kellari ja rannassa sauna. Kämpä on rakennettu alun perin elementeistä siirrettäväksi. Sen vuoksi Metsäallitus ei ole myynyt tonttia. Kämpä on osa Kankaisten kylän ja Toivakan historiaa. Mahdollinen siirto uhkaa kohteen paikallista historiallista ja rakennushistoriallista arvoa.

Teija Ahola 1990

10. Taulu

Taulu on halottu sotilasudistaloksi Kankaisten sotilasvirkatalosta vuonna 1846. Vuonna 1958 siihen on yhdistetty toinen tila. Taulu nimi on tullut talon lähellä kulkeneesta Mikklin ja Vaasan läänien rajatauluista. Tila on ostettu itsenäiseksi tilaksi 1950-luvun tietämillä. Asuinrakennuksessa on toiminut niin Kankaisten koulu kuin posti ja kauppakin. Hautajärveltä nousevan rinteiden päällä sijaitsevassa laajassa puistomaisessa pihassa on runsas rakennuskanta, jota on remontoitu runsaasti viime vuosina. Tila on matkailukäytössä. Suuri riipi sijaitsee lähempänä järveä Huikkoon johtavan tien varressa. Pihapiirin rakennukset edustavat virkatalon rakennuskantaa ja ovat paikallisella tasolla historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaita.

Teija Ahola 1990

11. Ruuhimäki Camping/Entinen Juurikkaan tervatehtaan alue

Ruokosen itärannalle valtionmaalle rakennettiin 1920-luvulla ruotsalaisen Holmin toimesta tervatehdas. Insinööri Jalkasen aikana tehtaan tuotannossa oli tervan ja hiilen lisäksi tilattu tärpähti. Tehdasalueella oli myös höyryvoimalaitos, asuinrakennus ja työntekijöiden höyrysauna. Tervan raaka-aineena käytettiin tervaisia männyn kannot, josta tehtaan kutsumanimi Juurikkaan tervatehdas. Tervatehdas paloi ennen talvisotaa ja rakennettiin uudelleen vuonna 1945. Se oli Oy Pönttövuoren omistuksessa lopettamiseensa saakka 1955. Alueelle rakennettiin leirintäalue 1960-luvulla. Tervatehtaan vanhoista rakenteista on jäljellä muistumia lähellä uimarantaa ja leirintäalueen päärakennuksen kivijalassa. Suuri osa leirintäalueen rakennuskannasta on 1960-luvulta, mutta remontoitu 2000-luvulla. Puhdaspiirteistä 1960-luvun arkkitehtuuria edustaa enää tien varressa, portin pielessä oleva rakennus.

ORAVASAARI

Vanhan Laukaan suurin kylä oli Leppävesi. Kylässä oli maakirjojen alkaessa 1540 jo uudistalot Oravasalo, Toivakka, Heiska, Kankainen, Huikko, Vihtiälä, Kuusisto, Harhala, Pärnäsalu, Juntula, Kuukala ja Naarantaipale.

Toivakan talosta on halottu Toppola vuonna 1611 ja Pessilä 1612.

Ilmeisesti vuonna 1564 asutetusta Huikosta halottiin vuonna 1627 Iso-Huikko. Heiskan talo on perustettu vuonna 1579.

Leppäveden kylän osasta muodostui Oravasaari. Leppäveden vahoista taloista Oravasaareen kuuluivat Heiska, Niemelä, Pitkäjärvi ja osia Rantalasta.

Heiska halottiin vuonna 1881 Syvälahteen ja Heiskaan. Syvälahdesta lohkottiin Kainahon ja Rajalan tilat. Vuonna 1935 talo jaettiin, jolloin muodostuivat Polulahden, Mikkolan ja Uusi-Syvälahden tilat. Heiska jaettiin vuonna 1907 Salokkaaseen ja Heiskaan.

Niemelän talo jaettiin vuonna 1917 Järvenpäähän ja Niemelään. Jäevenpäästä on erotettu Pohjolan, Kivisalmen, Kankaanpään, Taipaleen, Ketosen, Lamminpään, Liikalan, Havulan ja Hilmanmaan tilat ja Niemelästä Väilän, Majalammen, korisevan, Mutkalan, Toimelan ja Pirttilän tilat.

Pitkäjärven tila on jaettu vuonna 1904, jolloin siitä muodostuivat Pitkäjärven ja Pitkäahon tilat.

Kuninkaan kartastossa vuosilta 1776-1805 asutusta Oravasaaren alueella Toivakan puolella näkyy vain nykyisten Heiskan ja Niemelän tienoilla.

12. Pitkäaho

Pitkäahon tila on erotettu Pitkäjärven kantatilasta vuonna 1904. Pihapiiri sijaitsee Pitkäjärven eteläpäässä sen ja Pienen Humalajärven välisellä kannaksella. Pihassa on 1980-luvun puolimaissa rakennettu uusi päärakennus. Sen vieressä kulmittain sijaitsee vanha vuoraamaton päärakennus, joka on ollut käyttämättömänä uuden valmistumisesta saakka. Uutta päärakennusta vastapäätä on riviaitta, jonka jatkeena on talli- ja vajarakennus. Vanhan päärakennuksen takana on yksittäisaitta ja suuri vaja/puimala. aittarivin takana on

jälleenrakennuskauden navetta ja maakellari/vajarakennus. Peltoaukean takana on riihi ja lato. Pitkäähon pihapiiri on paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas.
Teija Ahola 1990

13. Heiska

Heiska on yksi Oravasaaren kantataloista. Pihapiirin vanha päärakennus on sijainnut uuden 1970-luvulla rakennettun asuinrakennuksen vaiheilla. Sitä vastapäätä on pihapiirin toinen asuinrakennus, joka on rakennettu 1880-luvulla. Asuinrakennusta on kunnostettu 1990-luvun alusta alkaen ja entisöity sisältä taiteilija Joonas Heiskan senämaalauksia myöten. Pihapiirissä on lisäksi luhtiaitta, etukatoksellinen riviaitta, kaksikerroksinen yksinäisaitta ja liiteri. Asuinpihasta sivussa on suuri lohkokivinen navetta. Vahan asuinrakennuksen takana rannan puolella on kiviaidalla rajattu puutarha, jonka sivuitse kulkee tie rantaan. Rannassa on nuottalas ja uudempi saunarakennus Pihapiiri muodostaa yhdessä Niemelän kanssa maakunnallisesti arvokkaan maisemakokonaisuuden. Heiskan pihapiiri itsessään on paikallisesti historiallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokas kokonaisuus.

Teija Ahola 1990

14. Niemelä

Niemelä on halottu Heiskasta ilmeisesti 1800-luvun alkupuolella. Tilalla on toiminut saha ja meijerikoulu ja karjanhoitokoulu 1900-luvun alussa. Rannassa on myös ollut tiilitehdas ja tilalla ollut oma höyrylaiva ja oma lossinsa ennen tien valmistumista. Niemelän pihapiirissä on kaksi asuinrakennusta kulmittain. Ne molemmat on rakennettu 1800-luvulla 1830-luvun jälkeen. Päärakennuksessa on paikallisesti harvinainen nikkarityyliset parvekkeelliset poikkipäädyt. Järven puolella on myös pieni juhlava puistopuutarha ja tie rantaan. Toista asuinrakennusta vastaan pihaa rajaa kaksikerroksinen riviaitta ja päärakennusta vastapäätä kavinavetta. Toisen asuinrakennuksen vieressä kulmittain navetan kanssa on pitkä kalustovajarakennus. Pihan ulkopuolella on suuri kivistä ja betonista tehty kellari ja entiseen pajaan tehty kojaamo. Järvelle aukeavan viljelyaukean keskellä on vanha riihi, lato ja kuivuri. Niemelän rakennukset muodostavat yhdessä Heiskan pihapiirin kanssa maakunnallisesti arvokkaan maisemallisen kokonaisuuden. Rakennushistoriallisesti ja historiallisesti Niemelän pihapiiri on paikallisesti arvokas.
Teija Ahola 1990

15. Tuominen

Heiskan rannasta on lohkottu asemakirjuri Tuomiselle huvilatontti vuoden 1910 vaiheilla. Paikalle rakennettiin vapaa-ajan asunto saman tien. Kalle Heiska lunasti huvilan itselleen jo pari vuotta myöhemmin, laajensi sitä ja muutti sen asuinrakennukseksi. Rakennus on ollut kesäasuntona vuodesta 1974 alkaen. Järvelle viettävässä rinteessä on kellari, vanha savusauna ja rannassa saunarakennus 1970-luvulta. Huvilan yläpuolella on pieni varastorakennus. Tuomelan huvila on yksi Toivakan vanhimpia vapaa-ajan asuntoja. Rapattuna ja nikkarityylisillä vaikutteilla se on harvinainen Toivakassa. Rakennus on paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Teija Ahola 1990

16. Heiskan koulu ja lossiranta

Heiskan koulu perustettiin vuonna 1921. Koulu toimi ensin Heiskan vanhassa talossa. Koulurakennus valmistui Peiponsalmen rantaan 1920-luvun lopulla. Koulun toiminta lakkasi vuonna 1987 ja sen jälkeen rakennus toimi kylätalona. Vuodesta 2012 rakennus on ollut yksityisasuntona. Koulun pihapiiriin kuuluu koulun kanssa samaan aikaan rakennettu talousrakennus. Koulun pihalle johtaa tieltä betoniset portaat.

Tie Huikosta Peiponsalmelle valmistui toisen maailmansodan jälkeen. Samoihin aikoihin valmistui lossi, joka siirtyi myöhemmin valtiolle. Lossin käyttö loppu 1960-luvun lopulla. Koulun järven puolella sijaitsee lossarin asuntona ollut jälleenrakennuskauden asuinrakennus. Vanhempi lossarin mökki sijaitsee salmen toisella puolen.

Koulun rakennukset ovat säilyttäneet hyvin klassistiset tyylipiirteensä. Koulu ympäristöineen on paikallisesti historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Teija Ahola 1990

RUTALAHTI

Rutalahden kylää on alettu asuttamaan vuosien 1539 ja 1543 välisenä aikana Päijänteen pohjaan sijoittuneella Haasiainen-Simola uudistalolla. Vuonna 1554 Rutalahden perustettiin Jussila/Ala-Jussila-niminen uudistalo, josta halottiin vuonna 1760 Jussila-Palonen. Nisulan talo perustettiin vuonna 1587.

Vuonna 1802 aloitetussa ja 1847 päätetyssä isojaossa Nisulan talo jaettiin kuuteen osaan; Rantalan perintötorppaan, Korhokantaan, Isoahoon, Vanhataloon, Ylitaloon ja Riihiahon perintötorppaan. Näistä on myöhemmin erotettu useita tiloja. Nisulan koulun tontti on erotettu Isoahon tilasta.

Palosen talosta erotettiin isojaon jälkeen vuonna 1884 Niemelän ja Soimaharjun talot. Palosesta erotettiin vuonna 1916 Siikataipaleen, Tienpään, Keskiniemen tilat sekä Aholan, Kivistön, Lepolan, Haukilahden ja Syväsalmen entiset torpat. Niemelän tilasta on erotettu mm Lähteelän ja Rauhalan tilat. Soimaharjun talosta erotettiin 1920-luvulla useita pieniä uudistiloja.

Ylä-Haasisen. eli Simolan talosta erotettiin 1920-luvulla Sivulan ja Seppälän tilat.

Rutalahden kylästä siirrettiin maita Toivakan kylään, joista muodostettiin Hirsiahon talo.

Kunikaan kartaston mukaan Nisulan talo on sijainnut Korhokannan eteläpuolisella nyppylällä Niemelänniemessä ja sen pellot ovat sijainneet Korhon viljelymaisemassa. Muut kartassa mainitut talot sijoittuvat Vanhatalon ja Ylätalojen pihapiirien tuntumaan. Näiden talojen vuosisataiset pellot sijoittuvat nykyäänkin avoimena olevaan osaan Nisulan kyläällä.

Mahdollinen lisäinventoinnin kohde on Ylätalon pihapiiri.

17. Isoaho

Iso-aho on halottu Nisulasta vuonna 1802. Nisulan koulu aloitti toimintansa Isonahon vanhassa pihatuvassa. Päijänteen Puutavara Oy:n ja myös Päijänteen laivat omistanut Artturi Nyyssönen osti tilan 1930-luvun alussa (ehkä vuonna 1935). Kaupungin kesäsiirtola toimi Isossa-ahossa jo 1930-luvulta lähtien aina vuoteen 1951.

Asuinrakennuksen kivijalasta on löytynyt vuosiluku 1888, joka saattaa merkitä rakennusvuotta, ehkä vain rakennuksen laajennusta tai perusteellista peruskorjausta. Talon vanha navetta on ollut aiemmin varhosalvostekniikalla rakennettu ja jossain vaiheessa se on purettu ja samoja hirsiiä käyttäen on rakennettu nykyinen lamasalvostekniikalla ja lyhyiden hirsien liitoskohdat on peitetty pystyautoilla. Rakennusta on jatkettu 1970-luvulla navettaa jatkettiin lautarakenteisella osalla. Vielä vanhemman navetan kivijalkaa on jäljellä navetan ja asuinrakennuksen välissä. Tilan kellari on lohkokivistä ja yläosa hirrestä. Iso-ahon rakennukset sijaitsevat etelä-pohjois -suuntaisen peltoaukean laidalla. Kylätie kiertää rakennukset pohjoisessa jatkuen pellon poikki luoteeseen. Piha on avara. Talo on rakennettu itä-länsi -suuntaisena. Navetta on samansuuntaisena talon vieressä. Suorassa kulmassa talon suhteen on riviäitä ja taloa vastapäätä on puutarhan puolelta siirretty leikkimökki, puuliiteri ja sauna. Maakellari on pohjoisen pihaantuloväylän vieressä. Talon takana on puutarha. Iso-ahon asuinrakennus edustaa Toivakassa harvinaisempaa 1800-luvun kertaustyyliä mukailevaa arkkitehtuuria ja on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan. Pihapiirin rakennuskanta on paikallisella tasolla historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

18. Nisulan kylänraitti

Nisulan kylänraitilla vaihtelee tiivis asuminen ja näkymiä tarjoavia pieniä peltoaukeita. Pääraitin varrella on kaksi jälleenrakennuskauden tyyppitalon malliin rakennettua entistä kyläkauppaa vierekkäin. Tien vastakkaisella puolella on sijainnut Nisulan kyläkulman kantatalon, Vanhatalon pihapiiri. Päärakennuksessa toimi kauppa siihen saakka kunnes se paloi 1954. Sen jälkeen rakennettiin toinen tien vastakkaisella puolella olevista kaupoista. Nyt pihapiirissä on aumakattoinen aittarakennus, josta on löytynyt vuosiluku 1784, kellari vuosiluvulla 1878, kivinavetan tilalle 1950-luvulla rakennettu hirsinavetta ja pieni rapattu asuinrakennus. Aitan osat salvottu yhteen ja etukuistia kannattelevat veistetyt pilarit. Se on harvinaisuudessaan paikallisesi rakennushistoriallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

19. Nisulan koulu ja opettajan asuinrakennus

Nisulan koulu perustettiin vuonna 1906 ja se toimi ensin Iso-Ahon talossa. Vuonna 1923 valmistui koulurakennus ja opettajan asuinrakennus Iso-Ahosta halotulle tontille Niemelään vievän tien varrelle. Asuinrakennuksen pihaan tehtiin hirsinen sauna ja osin hirsinen talousrakennus navetalla ja liiterillä. Koulun pihassa on lisäksi liiteri. Koulu on nykyään kylätalona ja opettajan asunto yksityisenä asuinrakennuksena. Uusklassistiset rakennukset muodostavat paikallisesti arvokkaan maisemallisen ja rakennushistoriallisen kokonaisuuden. Ne ovat myös paikallishistoriallisesti arvokkaita. Teija Ahola 1990.

20. Korhokanta

Korhokanta on halottu Nisulan perintötalosta vuonna 1802. Pihapiiri sijoittuu männikköiseen rinteeseen joka viljelymaisemana aukeaa Nisulanlahdelle. Pihapiirin rakennukset ovat vaihdelleet paikkaa ja asuinrakennus on rakennettu vanhan asuinrakennuksen hirsistä samalle paikalle uudelleen 1940-luvulla. Asuinrakennuksen vieressä on vanha luonnonkivinen kellari ja betonikellari. Tien toisella puolella on kolmeosainen riviaitta etukatoksella ja rinteessä alempana karjapiha, jossa on navetta, liiteri ja tallirakennus. Navetan peräseinään on veistetty luku 1846. Rannassa on sauna ja nuottatalas. Korhokannan pihapiiri muodostaa paikallisesti arvokkaan maisemallisen ja rakennushistoriallisen kokonaisuuden. Teija Ahola 1990.

21. Siloam/Hyssä

Hyssäniemi on erotettu Korhokannasta 1900-luvun alkupuolella. Vuonna 1935 Hyssästä halottiin helsinkiläisille Harald N. ja Lydia Jahnssonille rantatontti. Alunperin tontti ostettiin kesäpaikaksi ja rantarinteeseen rakennettiin ajalle tyypillinen sydänmuuri -talo. Jahnsonit pitivät paikassa ensin kesäleirejä ja 1940-luvun lopulla muuttivat pysyvästi kalastajiksi paikkaan. Rannempana on 1950-luvun keskivaiheilla valmistunut uloslämpivä lautarakenteinen sauna. Samalla Nykyisen uuden tien vieressä on sotien aikana rakennettu pulpettikattoinen hirsirakenteinen yhden lehmän navetta, jonka yhteydessä on lautarakenteinen puuliiteri ja ulkokuusi. Rinteessä on ollut katettu perunakuoppa.

Siloamin talo on ensimmäisiä kesäasunnoksi rakennettuja taloja Nisulan kylällä ja siellä on pidetty pyhäkoulua. Talo on paikallisella tasolla historiallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

22. Simola

Simola on halottu Ylä-Haasiaisen perintötalosta. Perintötalo oli jaettu useampaan osaan jo vuonna 1854. Simolan pihapiiristä on purettu kaikki muut rakennukset paitsi asuinrakennus. Pihan pohjoissivulla on navetan perustuksia jäljellä. Asuinrakennusta vastapäätä ja sen eteläpuolella on ollut talousrakennus. Piha ja puutarha on hoitamaton. Ympäröivät pellot ja niityt ovat metsittyneet. Tilan lounaispuolella on Vihijärvi, jonne pelloilla sijainneiden lähteiden lasku-uomat laskevat. Simolan kansallisromanttisia jugendin tyylipiirteitä omaava asuinrakennus on ollut vuosikymmeniä tyhjillään. Tuvan seinässä on nimikirjaimet ja vuosiluku: U.V. 1916. Rakennus on paikallisesti rakennushistoriallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

Paloskylästä

Paloskylälle ominainen piirre on kantatilan pilkkoutuminen hyvin runsaaseen määrään pieniä tiloja 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Vanhan Palosen talon tienoilta löytyy jäänteinä vain mahdollisesti joku pieni talousrakennus. Vanha Palosen pihapiirin seutu ei kuulu inventointialueeseen. Kuninkaankartastossa näkyy torpat Siikataipaleen ja Lauttajarjun kohdilla.

23. Siikataipale

Siikataipale on vuonna 1916 Palosen kantatalosta erotettu torppa. Se sijoittuu Siikajärven ja Särkijärven väliselle kannakselle Joutsan (Leivonmäen) rajalle. Ainakin 1700-luvun lopulta paikallaan ollut pihapiiriä ympäröi viljelysmaisema. Asuinrakennusta on laajennettu ja remontoitu 1980-luvulla. Sisällä on liki alkuperäisessä asussaan oleva tupa. Pihassa on päärakennuksen lisäksi sementtitiilinen navetta jälleenrakennuskaudelta, aittoja, uusi maakellari sekä puusepänverstas ja halli 1990-luvulta. Pihan laidalla on pärekattoinen riipi johon on koottu vanhaa tavaraa. Pihapiiri on muutoksista ja uudesta rakennuskannastaan huolimatta paikallisella tasolla maisemallisesti arvokas kokonaisuus ja asuinrakennuksen osalta paikallisesti rakennushistoriallisesti arvokas.

24. Niemistö

Niemistö on Palosen talon entinen torppa, jonka vanha pihapiiri on rakentunut 1800-luvulla Hirvijärveen pistävälle niemekkeelle. Pihapiiriä ympäröi lähes rantaan ulottuvat pellot. Uusi 1950-luvulla rakentunut pihapiiri sijaitsee n. 100 metriä vanhasta pihasta etelään. Uudessa pihassa on asuinrakennuksen lisäksi sementtitiilinen navetta ja vaja. Vanhassa pihapiirissä on pitkänurkkainen osin vuorattu asuinrakennuksen jäännös. Siitä on otettu perintönä mukaan neljä huonetta. Sen vieressä kulmittain on neljäosainen talousrakennus ja tien toisella puolella vanha sauna. Peltojen takana lähellä rantaa on lato ja riihi. Niemistön vanha pihapiiri on paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti arvokas ja viljelysten kanssa ne muodostavat maisemallisesti arvokkaan kokonaisuuden.

25. Rantala

Rantala on halottu Ketolan perintötalon maista v. 1899. Rantalan piha on ollut melko umpinainen. Rakennukset muodostavat vieläkin osittaisen neliöpihan. Asuinrakennuksen vierestä on purettu puuliiteri ja osittain sitä vastapäätä on jäljellä enään osa navettarakennuksesta. Asuinrakennus on ulkovuorattu v. 1934. Ikkunat on uusittu 1950-luvun standardi-ikkunoiksi. Rannan puolella pihaa on kolmihuoneinen hirsiaitta, jossa kahden omilla nurkilla olevan aitan väliin on tehty hirsinen välikköhuone. Suorassa kulmassa aitan suhteen, asuinrakennusta vastapäätä on entiset hevostallit Aittoja vastapäätä on osittain pyöröhirrestä tehty talli- ja liiteririvi. Riihi on jäljellä pihaan johtavan tien varrella huonokuntoinen vilja-aitta Rannalla on v. 1936 rakennettu hirsisauna ja 1970-luvun paikkeilla tehty lautarakenteinen sauna. Rantala; pihapiiri muodostuu asuinrakennuksesta, aitasta, entisestä hevostallista, heinätalleista, ja hieman sivulla sijaitsevista rakennuksista: kahdesta saunasta, vilja-aitasta ja riihestä. Kaikki vanhat rakennukset ovat varastokäytössä. Pihapiiriin on rakennettu uusi asuinrakennus 1990-luvun alussa ja sitä on laajennettu 2010-2011. Vanhan pihapiirin 1800-luvn rakennukset muodostavat paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokkaan kokonaisuuden.

26. Paloskylän raitti, pientilat ja kauppa

Palosenjärveen pistävän niemen länsirannalle on syntynyt 1920-luvulla useita pientiloja. Saman kylän läpi johtavan tien varrella sijaitsee myös Palosjärven koulu ja entinen kauppa.

Kokonaisuuden etelälaidalla on 1930-vaihteen tienoilla rakennettu Suomen pihapiiri. Lyhytnurkkainen tuvan, kamarin ja porstuan asuinrakennus on rakennettu lohkokivisten nurkkakivien varaan. Sen läheisyydessä on lautarakenteinen vajarakennus. Rantaan viettävän rinteen alaosassa on entinen talli/vajarakennus sekä sauna 1960-luvulta. Suomen 1900-luvun alkupuolen itsellisen asutusta edustavan pihapiirin pohjoispuolella on klassistinen entinen koulu 1930-luvulta.

Entisen koulun pohjoispuolella sijaitsee niin Lauttaharjun entinen pientila. Alkujaan nurkkakiville perustettu asuinrakennus on rakennettu vuonna 1936. Sokkeli on myöhemmin betonoitu ja yläkerta on otettu asuinkäyttöön ilmeisesti 1950-luvulla. Rakennusta on laajennettu 1990-luvulla märkätiloilla. Pihassa on pystylaudoitettua, maalaamattomaa navettaa, verstaas, vajoja, vanha sauna ja aitta. Yhdessä Suomen ja koulun kanssa ne muodostavat 1920-1930-luvun rakennuskantaa ja pientilasutusta edustavan tiiviin kokonaisuuden.

Lauttaharjun pohjoispuolella tien varressa on entinen Paloskylän kauppa. Puolitoistakerroksisen rakennuksen jatkeena on yksikerroksinen varasto-osa ja takapihan puolella kulmittain asuntoon liittynyt talousrakennus. Talousrakennuksessa on 1950-luvun arkkitehtuuria edustavat vinot katoksen tuet. Se kuuluu oleellisesti Paloskylän raitin varren maisemaan ja se on tyypillinen jälleenrakennuskauden tyyppipiirustusten mukaan rakennettu liike- ja asuinrakennus.

27. Paloskylän koulu

Paloskylän koulupiiri perustettiin 1934. Samana vuonna rakennettiin koulurakennus Jalmari Kurosen piirustusten mukaan. Koulua remontoitiin 1950-luvulla ja sen loppui vuonna 1964, jonka jälkeen koulu ja sen pihapiiri on toiminut kunnan leirikeskuksena. Koulun tien puolella on hiekkakenttä, jonka perällä kulmittain on koulun aikainen talousrakennus. Koulun rannan puolella rinteeseen on rakennettu hirsisiä majoitusmökkejä ja rannassa on uudempi pyöröhirsinen sauna, mahdollisesti 1980-luvulta sekä grillikatos. Entinen koulu edustaa 1930-luvun kouluarkkitehtuuria ja on paikallisesti historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas. Se on osa Paloskylälle leimallista 1920- ja 1930-lukujen runsasta rakennuskantaa.

28. Hauklahti

Hauklahti on Palosen tilasta ilmeisesti 1916 halottu entinen torppa Palosjärven niemen koillisosassa. Se on muuttunut vapaa-ajan käyttöön 1966 ja 1990-luvulla jälleen vakinaiseksi asuinrakennukseksi. Tie tilalle on rakennettu 1960-luvulle ensimmäisistä metsänharvennuksesta saaduilla rahoilla. Rivissä olevat pitkänurkkaiset aitat ja talli ovat ilmeisesti rakennettu 1920-luvulla ja niihin on yhdistetty vaja- ja liiteriosuutta. Itse asuinrakennus on aittojen kanssa kulmittain rinteessä. Se on rakennettu mahdollisesti ennen 1920-lukua vanhoista hirsistä. Pihapiiriin on valmistunut 2014 omakotitalo. Lähellä rantaa on sauna- ja savusaunarakennukset vuosilta 2004 ja 2006. Hauklahten vanha pihapiiri edustaa 1900-luvun alun itsellisen asumista ja on paikallisesti rakennushistoriallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

29. Kivistö

Kivistö on ilmeisesti vuonna 1916 halottu Palosen entinen torppa. Kivistön pihapiiri sijaitsee Palosenjärven eteläpään jyrkässä kivikkoisessa rinteessä. Pihassa on kaksi pitkänurkkaista asuinrakennusta. Rinteen suuntainen rakennus on perustettu luonnonkiville. Se on hyvin kapearunkoinen ja matala ja siinä on kuusiruutuiset ikkunat. Kulmittain tähän nähden on myös pitkänurkkainen rakennus lohkokivien päällä ja leveämmällä rungolla. Rakennustavan perusteella rinteensuuntainen saattaisi olla 1800-luvulta ja suurempi 1920- tai -30-luvulta. Näiden lisäksi pihassa on pitkänurkkainen yksinäisäitä ja vaja. Kivistö lienee vapaa-ajan asuntona.

30. Lepola

Lepola on ilmeisesti Palosen kantatilasta vuonna 1916 erotettu torppa. Sen pihapiiri sijoittuu Palosenjärven itärannalle pistävään niemekkeeseen. Pihapiirissä on lohkokiville perustettu pitkänurkkainen asuinrakennus. Ikkunat on vaihdettu, mutta jos niiden ulkoilme mukaelee alkuperäistä, voisi olettaa, että asuinrakennus on torpan itsenäistymisen tienoilta. Kuisti ja laudoitus lienevät jälleenrakennuskaudelta, kuten asuinrakennusta vastapäätä sijaitseva sementtitiilinen navettakin. Niiden kanssa kulmittain nurmipihaa rajaa umpikaiteellinen luhtiaitta/vajarakennus, jossa ulkoasussa on erotettavissa lievästi klassistisia piirteitä. Rantakoivikossa on uudempi pyöröhirsinen sauna ja grillikota.

TOIVAKKA

Toivakan kylässä oli ennen isojakoa Isohuikko, Pessilä, Toivakka, Huikko, Toppala, Wäärjärvi, Särkimäki, Matara-aho, Tikanmäki, Humalamäki, Laitiolampi ja Sääkslahti. Osa näistä taloista on keskustan kaava-alueilla, mutta käsitellään myös tässä historialuettelossa.

Isohuikon talo halottiin vuonna 1846 Maja-ahoon, Tahvolaan, Heintiehen ja Walkeisenpäähän.

Pessilän talo jaettiin 1860 Pessilän, Hiekkalan, Vehmaan ja Kankaan taloiksi. Hiekkalasta lohottiin Sivulan, Alkulan ja Keskisen torpat. Vehmaasta erotettiin 1930 Kuivala ja Savela. Kankaan torpat Kujala ja Rajala itsenäistyivät vuonna 1925.

Toivakan talo jaettiin vuonna 1860 Ahokkaaseen, Janholaan ja Pölkkiin. Ahokkaasta erotettiin Perälä vuonna 1895, josta lohkottiin vuonna 1919 Majalahti.

Huikon talo halottiin 1846 neljään osaan. Yksi osa jaettiin 1908 Kosolaksi ja Hautajärveksi. Yksi osa on Hattulahti, yksi Hirsiaho ja yksi Soukka.

Toppala jaettiin isojaossa Läsäksi, Jussilaksi, Särkäksi, Vanhasillaksi ja Humalajärveksi. Jussilan tilasta erotettiin myöhemmin mm. kirkon ja kirkonkylän koulun tontit. Vanhasilta taas ostettiin myöhemmin kirkkoherran virkataloksi.

Wäärjärvestä on erotettu Pirttijärven ja Väärämäen tilat.

Melko yhtenäisinä säilyivät kantatiloista Särkimäki, Matara-aho, Tikanmäki, Humalamäki, Laitiolampi, ja Sääkslahti.

Kruunumaasta 1842 muodostettu Rantalan talo muutettiin perintötaloksi vuonna 1892. Siitä erotettiin myöhemmin mm. Riita-Aho. Kruununmaasta muodostettiin vuonna 1906 Toivakan kylään Keskisen kruunun talo ja Pihtiojan, Sammalisen, Laitilan, Saarisenmäen, Konttikallion, Pakkalammen, Rasilan, Karminkankaan talot.

Kuninkaan kartaston mukaan tarkastelualueen talot ovat sijainneet 1700-luvun lopulla Kierikan ja Maunosen kannaksella. Kartasta on löydettävissä talo Heintien vaiheilta sekä Hautakosken mylly.

Maisemallisesti arin osa Huikon kyläkunnan arvokasta rakennuskantaa on mukana vuonna 2013 valmistuneessa Keski-Suomen modernin rakennusperinnön inventoinnissa. Ne tulee ottaa huomioon rantaosayleiskaavaa laadittaessa. Näitä kohteita ovat:

- Hautajärven vanhainkoti
- Hirsiahon pihapiiri
- Huikon kauppa
- Huikon koulu

Tähän rakennusselvitykseen kuuluvia kaava-alueen kohteita ovat:

31. Salmenniemi

Salmenniemi on sijaitsee Huikossa maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Lounaassa puoliavoimella kannaksella on Hirsiahon ja entisen kaupan pihapiirit. Salmenniemen pihapiiri on tien varressa luoteeseen pistävän niemekkeen varressa. Niemekkeessä on ollut 1700-luvun lopulla torppa ja Huikon seudun kylätontti on sijainnut kannaksella Hirsiahon läheisyydessä. Salmenniemen betoniperustainen päärakennus on Huikontien varressa. Rakennuksen ikkunat ja vuoraus viittaavat jälleenrakennusajan remonttiin, mutta kuistin ikkunat, tätä vanhempaan runkoon. Neliömäistä pihan vastakkaisella puolella on lohkokiville perustettu hirsinavetta ja pihan laidoilla ovat lyhytnurkkainen aitta etukatoksella ja leikkimökki sekä sitä vastassa konehalli. Rannassa navetan takana on sauna.

32. Huikon lava

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa heräsi uusi into yhdistysten ja urheiluseurojen perustamiseen. Huikkoon perustettiin Huikon Tenho niminen urheiluseura vuonna 1947. Se vuokrasi pienen maasuikaleen kunnalta ja sai ostetuksi tontin sen vierestä. Varojen puutteen vuoksi tontille ei saatu rakennettua urheilutaloa, mutta rakennettiin kuitenkin tanssilava vuonna 1949. Seuraavana vuonna lava katettiin. Sen viereen rakennettiin hiekkakenttä, jossa oli pieniä eri lajien harjoittelupisteitä. Pienellä lavalla on pidetty tansseja, iltamia, kesä- ja syysjuhlia ja sitä voi edelleenkin vuokrata tilaisuuksien pitopaikaksi. Lavan pihassa on leikkikenttä ja vieressä hiekkakenttä pelipaikaksi ja paikoitusalueeksi. Lavan pihassa huolto- ja kioskirakennus sekä portilla lipunmyyntikoppi. Lava ilmentää sotien jälkeistä yhteiskunnallista heräämistä ja yhteisöllisyyttä. Se on paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas.

33. Hautakosken mylly

Hautakosken mylly ja myllytupa on rakennettu todennäköisesti 1800-luvun puolivälin tienoilla. Myllyn paikka tosin esiintyy jo Kuninkaan kartastossa, jonka aineisto on koottu vuosien 1776 -1805 välisenä aikana.

Hautakosken mylly on sijainnut Hautakoskessa, joka yhdistää Leppäsen ja Hautajärven. Alue on maastoltaan kivistä ja kuivaa kangasmetsää. Myllytupa, makasiini ja tynnyrisauna sijoittuvat kosken luoteispuolelle rinteeseen. Tietä reunustaa pihan kohdalla kiviaita. Kiviaitaa on myös puutarhan alareunassa, jossa ennen kulki tie myllylle. Pihalta on purettu vuoden 1980-luvun tienoilla hirsinavetta ja sauna. Myllytuvassa asuttiin ympärivuotisesti aina 1960-luvulle asti, jonka jälkeen se on ollut kesäasuntona. Pärehöylä on ollut myllyn yhteydessä myös aina. Vuonna 1939 hankittiin sähkölaitos, joka ensin sijoitettiin erilliseen laitokseen ja myöhemmin siirrettiin myllyrakennuksen yhteyteen. Sähköä sai tasavirralla myllytupa ja naapuritalo Kankaanpää. Myllyrakennus oli lyhille nurkille salvottu hirsirakennus, ja on jokeen sortuneena vielä paikallaan. Myllytupa on pitkille nurkille tehty ja sen etuseinällä on ollut talon pituinen leveistä ponttilaudoista rakennettu eteistila.

Hautakosken myllytupa on säilynyt alkuperäisessä asussaan ja edustaa harvinaista rakennuskantaa, joita muita yhtä iäkkäitä tai yhtä hyvin säilyneitä ei ole Toivakassa myllyjen lukuisuudesta huolimatta. Myllytupa miljöineen on paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

34. Valkeisenpää

Valkeisenpään talo on isojaossa vuonna 1846 halottu Isohuikon talosta. Isovalkeisen luoteiskolkassa sijaitsevan tilan nykyinen päärakennus on rakennettu vuosien 1934-1936 vaiheilla. Rakennus on vuorattu mineriitillä 1960-luvulla ja sitä on laajennettu kahitiilisellä siivellä vuonna 1978. Luhtiaitta on siirretty talon edestä sen sivulle kulmittain 1980-luvulla. Päärakennuksen takana on yksittäinen pitkänurkkainen vaja. Puutarhapiha sijoittuu päärakennuksen ja aitan rajaamalle alueelle. Pihan reunamilta avautuu rantaan viettävä avoin viljelymaisema, jonka laidassa on sauna. Aitan vastakkaisella puolella pihaa on entinen karjapiha. Sen vanhimmat jäljellä olevat rakennukset ovat päärakennuksen ikäluokkaa ja niitä on laajennettu ja muutettu tarpeen mukaan vuosikymmenten kuluessa.

35. Taipale

Taipaleen pihapiiri sijaitsee Keskisen ja Iso-Valkeisen välisellä kannaksella. Pihapiirin rakennuskannasta ei ole tässä vaiheessa olemassa faktatietoa, mutta rakennuskanta vaikuuttaa 1900-luvun alkupuolella rakennetulta pientilalta. Lyhytnurkkainen asuinrakennus on perustettu nurkkabetonien päälle ja siinä on 6-/9-ruutuiset I-karmi-ikkunat. Pihapiirissä on lautarakenteinen suuri talousrakennus ja aitta. Rannassa on uudemmat hirsiset sauna ja savusauna sekä vanha hirsinen verkkovaja. Pihapiirin rakennuskanta edustaa todennäköisesti 1900-luvun alkupuolen itsellisen asutusta ja olisi näin ollen paikallisella tasolla rakennushistoriallisesti arvokas.

36. Humalajärvi

tilakeskus, maisemallinen, aitta rakennushistoriallinen

Humalajärven talo on Toppalan talon, ilmeisesti 1807-1810 tienoilla perustettu, entinen torppa. Humalajärvi muuttui osataloksi torpparin tyttären naitua talon pojan.

Se erotettiin omaksi tilakseen isojaossa kun Toppala jaettiin viiteen osaan vuonna 1846. Tila on ollut samalla suvulla vuodesta 1679 saakka.

Tilan pihapiiri sijaitsee Humalajärven eteläpäässä loivassa mäen rinteessä. Pihapiirin pohjoispuolella aukeaa rantapello kohti Humalajärveä ja pihan länsipuolelta laskee vanha metsälaidun kohti puroa. Aittaa lukuun ottamatta nykyisen pihapiirin rakennuskanta on jälleenrakennuskaudelta. Tien suuntainen aitta/vajarakennus on siirretty 1950-luvun pihasuunnitelmassa esitetylle paikalle 2010. Päärakennus on rakennettu vuonna 1955 ja sitä on laajennettu 2005. Aivan vieressä sijainnut vanha päärakennus on purettu uuden valmistuttua. Päärakennusta vastassa sijaitsee sementtitiilinen navettarakennus vuodelta 1948 ja sitä on laajennettu vuosina 1999 ja 2008. Aittaa vastapäätä on uusi talousrakennus. Pihapiiriin kuuluu myös navetan takana oleva halli. Tien varressa on riihi vuodelta 1920. Sen sisällä on vanhempi riihen kehikko 1800-luvulta. Maisemallisesti vanhan osatalon pihapiiri sijaitsee paikallisesti arvokkaalla paikalla. Sen rakennuskanta edustaa muuttuneenakin, ikkunoita lukuun ottamatta, tyypillistä jälleenrakennuskauden pihapiiriä.

37. Humalamäen koulu

Humalamäen koulu perustettiin vuonna 1955. Koulu lakkautettiin vuonna 1963. Koulu on ollut Helluntaiseurakunnan leirikeskuksena. Koulu sijaitsee kangasmetsikön ympäröimällä mäellä, jossa rinne koulurakennuksen takana laskeutuu melko jyrkästi järveen. Koulu ja lautarakenteinen varastorakennus sijaitsevat hiekkapihan laidoilla.

Humalamäen koulu edustaa 1950-luvun lopun kouluarkkitehtuuria ja on paikallisesti historiallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokas. Teija Ahola 1990.

38. Väärälä

Vääräjärvi (Väärälä) ent Niemelä, Vääräjärveen pistävällä niemekkeellä. Talo on raivattu uudistalo.. Päärakennus on 1830-luvulta ja sitä on siirretty 1925 4,5 m alkuperäiseltä sijaltaan etelään päin. Vanhasta Väärälästä on päärakennuksen lisäksi säilynyt riihi ja sauna.. Ei enää. Porstua ollut läpikäytävä, nyt paikalla kuistiruokailutilalla laajennettu keittiö eteisen lisäksi.

39. Kallioniemi

Kallioniemi on entinen kruununtorppa. Se on rakennettu Iso-Kotasen rannalle 1890-luvun alkupuolella. Rakentajaksi kerrotaan Ananias Hokkanen. 1930-luvun loppupuolelta 1940-lvun puoliväliin tila vaihtoi usein omistajaa, mutta pakkolunastettiin sitten karjalansiirtolaiselle. Paikka on nykyään vapaa-ajan asuntona.

Toivakan historian mukaan Kallioniemi on myös kunnan pitkäaikaisen kunnanjohtajan ja kunnanhallituksen puheenjohtajan Matti Niemen synnyinkoti. Pihapiirillä rakennuksineen on paikallisella tasolla niin historiallista kuin rakennushistoriallistakin arvoa.

40. Järvenpää

Järvenpään tilakeskus sijaitsee Koivujärven ja Vääräjärven välisellä kannaksella viljelysten ympäröimänä. Pihapiiri lienee rakentunut 1800-luvun aikana. Pihapiiriä rajaavat viljelysten läpi kulkevan tien suuntaa pitkänurkkainen hirsinavetta ja sen yhteyteen rakennetut lautarakenteiset laajat osat. Kulmittain navetan kanssa jälleenrakennuskauden rapatun päärakennuksen vieressä on Toivakalle tyypillinen etukatoksellinen riviaitta. Navettaa vastapäätä pihan toisella laidalla on pitkä pitkänurkkainen tallirivistö. Sauna on Koivujärven rannalla. Pihalla lienee noudatettu puutarhasuunnitelmaa, sillä pihatien keskiympyrä on kiveyksellä nostettu tietä ylemmäs. Tien lähellä Ruuhimäen suuntaan reviirimerkkinä on laaja puimalarakennus. Järvenpään pihapiiri on paikallisella tasolla vähintäänkin maisemallisesti arvokas.

LÄHTEET:

Ahola Teija, Toivakan rakennusinventointi 1990-1991, Keski-Suomen museo

Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776 – 1805, toim. Erkki Sakari Harju, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi, 2012

Kuokkanen Pentti, Toivakan Historia, toim Marja Leena Iaitinen, kust. Toivakan kunta, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1993

Meijän kylä Ruuhimäki, Ruuhimäki-Seura ry., Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1999

Myllykoski Virpi, Toivakan kirkonkylä ja Huikontien varsi, Keski-Suomen modernin rakennusperinnön inventointihanke 2012-2014, Keski-Suomen museon julkaisu, 2013